

Կիրիստէն տաղաւ կելն հաճատիւէ
 լէ նէգարէն գորպարար բէք Ֆէնա պօ
 գուլուպ, բէրաքենաէ օտարադ տաղլըմըշ
 պիթմիւլէր, վէ ստատան չղմանա պի
 չարէ արտաճատս իմիչէր, իհթիմալ տղր
 տալը կիւնիւ սահիհ վէ բէսմի հաճատիւ
 լէր վիրէպիւիրիգ ։ Գիտա ։

— . . . Միւսէլիֆ .

Էտիրնէ 13 դեկտ. 1866

Հիմնէք պէտէ քլէրինին պօզկուսընդունա-
տան պիր գալ սէնէ միւսէլազգըպէն չայ-
լարըն թաշլընըլընտան վէ փամուգ զիրա-
աթընըն իլէրի կիթմէսինտէն ահալի օլ տէ-
րէճէ զարուր օլմուշ քի պու սէնէ մալ սա-
հիպլէրի պահճէլէրինտէն թուրթ աղաճլարը-
նը սէօքիւպ արապալար իլէ շէհիրտէ գըշ-
լըգ օտուռն իլին սաթմազտա տըրլար :

— . . . Միւսէլիֆ .

3 դեկտ. 1866 Ատանա

Տօսթլարընդտան վէ Մկրտիչ եպիսկոպո-
սուն տօսթլարընտան պիրիսինին միւսայիլէյ-
Մկրտիչ եպիսկոպոսուն շու կիւնլէրտէ թուրթ-
տուրթ թարիգ իւղէրինէ քէնտինէ Մկրտիչ
եպիսկոպոսա եպղպ կէօնտէրտիյի պիր մէք-
թուպուսուն գօքեասընը կէօրիւպ , պէնճէ
շիւպէլի իսէտէ , զայէթ թէվաթուրու օլ-
աուղուստան պիր հալաթիս նէլինտէն թա-
րաթընըպ թագտիմէ միւսարաթ օլուս-
տու :

Չիւն միւսայիլէյ Ատանա տան միւսարէպ-
թընտէ նիլէթի աղղու Ասիթանէյէ աղլմէթ
իթմէք իտի իսէտէ , Թէրսուստա պիր չօք վէ
թէշիլքէլի քէյֆսիլիյէ տիւշար օլարադ ,
թա քի չանթա վէ խուրճլարընը մէօհիւրլէ-
յէճէք օլմուշլար իսէտէ , աղար աղար իֆա-
գաթ քէսպ իթտիյիտէն , սէվինմիլլէր վէ
քէյֆսիլիյի թէրադըլ իթմէմիլ իքէն խա-
սէթէն պիր պատգամաւոր կէօնտէրիւպ Նրու-
սաղէմտէք ինկիլիդ արքեպիսկոպոսունա ,
մուսնէտէ իյլէմիլլէր քի վերանորոգութիւն
սահմանադրութիւնու շու կիւնլէրտէ պիթէր ,
օլ սահմանադրութիւն միւսիլինճէ պէնի
եպիսկոպոս թանըյրպ վէ միլլէթէ տիւշիկէ
իլէրէ տիւգաթը թաթիլէ իլէ տէվամ վէ զայ-
րէթ իտէճէք օլուր իսէ , քէնտինէ թէվաթիլթ
իտէրիմ տէի , օլ տաթիլ լայըզը վէճ իւզըր
թագիմ պիրլէ գապուլ վէ Անթապ իւզըրինէ
եպիսկոպոս կէօնտէրմիլ քի քէնտինէ միւրա-
ճաթ իտէն ճէմաթլարը կիւստիւն վէ մաս-
լահաթլարընա տիւգաթ իյլէսին . չիւն պաղմը
կէօրմիլ Մկրտիչ եպիսկոպոս քի հէր նասըլ
իսէ ըսթրիքիանէմիլ պիր իլին իճրասը ի-
չին Պապը-Ալիտէն պիր իճրալը շէյ թահսիլ
իտէմէյօր , թահսիլ իթտիլլէրինտէ պիրէր
էնկէլ պուլուսուսօր իսէտէ , հագընը լայը-
գըյլա տաթիլ իտէմէսօր , պու խուսուստան
ճէմաթ գալմայըպ քիմի շուսա , քիմի պու-
նա չէշիտ չէշիտ մէզնէպլէրէ թէվիլ վէ միւ-
րաճաթ իտիպ թիւքնմէքլիյէ կիւղթուրթ-
մուշլար , ճէմաթ թիւքնմէքլիյէ չէօյլէ պիր
իլէ պէն թէշէպպիւս իթմէմ ճալիգ տիր ի-
միտի իլէ իճրա իթմիլ պիրիթմիլ :

Տեղապալընդ նիշանը իսէ եիւք սանտը-
լարըյլա կէլմէտէ իմիլ իսէտէ , քաթրիքիսա-
նէյէ տանըլմազըզըն քիմսէ ճէսարէթ իտէ-
մէք քէնտինէ կէօնտէրմէքլիյէ :

Պալատէ վատ օլուսան հալատիս նէվին-
տէն մէքթուպուս գօքեա սուրէթի :

«Գերապատիւ Մկրտիչ սրբաղան եպիսկո-
պոս առաքելաշնորհ տէր :

20 դեկտ. 1866 .

Յաւուրս յայտոյիկ տարաձայնութիւն ինչ
'ի կողմանս տեղի ետուսն զսրբազնութենէդ ,

եթէ թողեալ է զՀայրենին իւր կրօն եւ յար-
եալ է յաղանդս Չուլիկեանց եւ որ նոյն է
կալվիկեանց , որք օտար են 'ի հայրենի Ս .
կրօնիցս : Մեք ոչ հաւատս ինչ երբէք ընծա-
յեցաք , զի խելամուտ եմք փոքր 'ի շատէ
հայրենասիրութեանց ձերոց , զոր հաստա-
տուն 'ի մտի ունիք առ ծառայել նմին եւ լի-
նել ոչ փեսասկար , այլ օգտակար 'ի դէպս
դէպս զանազանս յօգնադէմս եւ կարեւորս :

Եթէ ստոյգ իցեն վերոյգրեալ տարաձայ-
նութիւնքդ , մեկին եւ յայտարարենք ձեր այդ ,
յոր ապաստան լինիք միայն եւ եթ վասն յա-
ւորութեան անձին ձեր եւ վասն սպասումին
մատուցանելոյ , եւ ոչ առ ծառայել ազգիս եւ
Հայրենեաց տուժել : Ազգս՝ որ ծնեալ եւ սը-
նուցեալ է զձեզ եւ յարուստս այդ հասուցեալ
'ի կորովի հասակ , Աղլա՝ որոյ կրօնին որոյ
շնորհիւ արժանաւորեալ հասեալ էք 'կարգ
զերաստիճան եպիսկոպոսութեան , եւ որոյ
օժանդակութեամբ վարժեալ էք 'ի գիտու-
թիւն ճշմարիտ Աստուածգիտութեան յայն-
պիսի ինչ տեղի ամայի եւ 'ի խորշի եւ յան-
կեան ուրեք Տօրոսի , ուր ճագարք սնապա-
տի եւ զաղանք վայրադք ոչ 'ի դիշերի միայն
այլ 'ի լոյս տունջեան ջոկս ջոկս ջոկիւրս շուրջ
զլանտիկօք բոլորեալ պարեն զտօն ցնծութեան
եւ խմբեալ 'ի մասնակցութիւն գիշատեն եւ
ծուէնս ծուէնս ծաւալտեն գայն 'ի միջի իւր-
եանց , եւ դուք 'ի դժնդակ եւ 'ի վտանգալիյ
անկեանս յայնմիկ անդորրու վայելեցէք
զօրապահին ձեր նպարակ : Ազգս՝ որ զօրէն
դիմոտ եւ արգահատիչ մօր երոյծ զձեզ , ոչ
տուկայ , ոչ ժուժէ , ոչ հանդուրժէ , եւ ոչ
ներէ ընդ վատութիւն ձեր ընդ այլ . զի ե-
թէ չիցէր շնորհ ազգիս՝ տակաւին զառաձեալ
կայիք 'ի յանրաշան 'ի գոհելի եւ 'ի յիմար
խաթամուծին այնմիկ , որք ոչ զղալուրթիւն
ինչ եւ զօրէնս գիտեն , եւ ոչ գէթ դոյրն
ընդ աղօտ լուսոյ նշոյլս նշմարել կարեն :

Եթէ ստոյգ իցեն ասում , զի այնպիսի օ-
տարաձայնութիւնք միշտ բնականք են ընդ-
դէմ ճշմարտութեանն հակամարտից . եւ զի
անհնար է մեզ կարծել զձէնը , եթէ պրոշմ
ինչ ուրայութեան վատութեան գրոշմէք 'ի
ճակատիդ , որ կազմ եւ պատրաստ էր պա-
կի Ազգասիրութեանն անդին եւ չնաշխար-
հիկ պսակօք :

Եթէ ստոյգ իցեն լանքդ , արդար եւ առ
ահի Նիկողայոս եպիսկոպոսի մերկացեալ էք
զղարդս արիւթեան եւ դասալիք վատաց-
եալ խոյս տուեալ էք 'ի վիսխուստ , զի մի
դուցէ 'ի դիմի հարկանիցէք , եւ մի գուցէ
ստացուածք Ձեր՝ զորս 'ի շնորհս Ազգիս ըս-
տացեալ էք յԱնդապ քաղաքիդ , յալիտա-
կեցին եւ կապտեցին 'ի կողոպտիչ ճիրանաց
նորին , եւ դուք իբրեւ զճիվճիվ վարդապետ
լինիջիք առակ նշաւակի առաջի հպարտու-
թեան եւ ամբարտաւանութեան նորա : Մեք
չկամիմք հաւանիլ եւ հաւատալ եպերելի խո-
նարութեան Ձեր առ այդ անարգ խայտա-
ռակութիւն վեհերոտութեան եւ նուաստու-
թեան :

Իսկ եթէ ոչ այս եւ ոչ այն , այլ տես-
եալ թէ առի տարտամութենէ վարչութեան
Ազգիս բովանդակ ժողովուրդք Հաճնոյ եւ

Ուլնիոյ եւ որք չուրջ զնոքօք են բնակիչք ,
գրոհ տուեալ միահամուռ դիմեն 'ի կրօն հա-
կառակ ողջամիտ եւ ուղղափառ եւ առաքե-
լական վարդապետութեան Սրբոյն Հօրն մե-
րոյ Գրիգորի Լուսաւորչի Հայաստանեայցս
ընդհանրական Հայրապետի , խորհեցայք եւս
ինչ հնարից փրկութեան շուարեալ ժողովր-
դոցք եւ կամեցայք յարդարել նոցա ճանա-
պարհ ինչ՝ որ ընթացակից է արահետ պո-
ղոսայի Հայաստանեայցս ընդհանրական Ս .
հայրապետի , եւ փրկել զնոսա 'ի դարանակալ
որսողաց իւրեանց եւ կորզել զայնոսիկ՝ որք
առ յապշուլեանցն կուրուրթեանց թակար-
դեալք են 'ի լամբրինթ եւ ունին իսկ գամ
քան զգամ թակարդիլ 'ի նոյն ամենայն աղ-
ղայիք մեր եւ ինեւ որպէս զաղգն Ասոր-
ւոց , որոյ դուժար ընդ առաջնոյ մեծու-
թեանն եւ ընդարձակութեան համեմատու-
թեամբ կշռեալ ընդ ժամս հաղիւ հազ հա-
սանէ տասանց հազարաց ըստ բանի Ձեր ,
եւ որք միւնացեալքն են յուսահատեալ լըք-
եալ եւ չիթեալ յիքեանս իրեւ զմիւսեցին
գիշատեն զմիմեանս , որ նոյն է ասել բընա-
ջինջ լեալ :

Այսպէս զկատարած եւ զվախճան՝ այն
է զկորուստ , ազգիս կարի իսկ ընդ հուպ
տեսեալ նախ քան զՍահմանադրութիւն վե-
րանորոգութեանց վտեթացեալ էք զիմե ընդ
այդ արահետ , պայմանաւ եւ դաշտմբ հա-
մաձայն նմին դոյ եւ գործել : Եւ առ այս
նպատակ եւ գիտաւորութիւն՝ յորս ձգին
միտք Ձեր , ոչ այլով իւրեք կարէիք ժամա-
նել , եթէ ոչ 'ի ձեռն վերանորոգութեան ,
որ ոչ քահանայական եւ եպիսկոպոսական
եւ կաթողիկոսական կարգի եւ աստիճանաց
ստուերածս ինչ ածէ , եւ ոչ ստղիւտս ինչ
արկանէ , այլ մանաւանդ բովանդակ փառօք
փառապարդեալ փառաւորէ եւ պանծալի ըզ-
նոսին հանգիստացուցանէ :

Եւ արդ՝ Ստորագրութիւն

Պու կիւնլէրտէ իշխտիլիյօր քի Ատանա
տէրտէրլէրինտէն պիր իքիսի պաղաճը գարը-
լարա վարըպ , Նիկողոս եպ . կաթողիկոսընդու-
նու ալըպ կէլէպլիլի՝ մի , պիլմէզմի տէյի սօր-
մուշլար իսէտէ , պիւլիւճիւ տէյօրքի , ումուլ-
մասօր , բէք աքսի տիր սիւալիլիլիլին ճէ-
վապը , պէն տէյէմէմ քի ալըր կէլիլ տէյի
տէմիլ իմիլ :

Իլիմէ հըզմէթ իտիպ ֆիքը , ազլ , վէ իտ-
լաքընը թէզէյեիւն իթմէյէն հէր շէյի պէօյ-
լէ դարանլըգ կէօրիւր , փատիլանըն նիգամը
նէ՝ տիր վէ նէ՝ պուսեուրուր , աքսի տուրմագ
մուղայիլինտէ պուլուսմագ նէ՝ տիմէք տիր
պիլմէզտէ , կիտէր պաղլաճըտան իմաստ ու-
մար . քէզալիք նօմօս նէ՝ տիր , մէզնէպ նէ՝
տիր , կիւնահ նէ՝ տիր , սէվապ նէ՝ տիր պիւ-
մէզ : Պիրիսի պատարագտա « արբէք 'ի սը-
մանէ , այս է (արիւն իմ) տէր : » պիրիսի
այս է արիւն իմ նորոյ ուլտի , տէր : Կար-
գալիցլէրի կիւնահ տըր տէմէլլէր . պէլքի
պին տէֆա խապէր վէրմիլտիրլէր պաշլալա-
րը , տիգգաթըլըլըլա տիրիմիլտէն գալը-
սօր տէրլէր : Խալափառ օլսապ շէօյլէ պիր խա-
թա պէլքիմ տիրլին քէսէրլէր :

* *

— Ժամանակ նամ ըրիսալէ, պունտան իբի անէն գատար մուգատուէմ, միւսաւ հասա տայիրէսինտէն տիշարը չըգարագ շախմարդա տախի թօգունմանա չըգըշտըղնտան, զիբրինի տախի կէշմէմէքլիէ նիյէթ իթմիշ խիթ, հալ պու քի պու տէֆա օգունմանա վէ տիգգաթա շանան պիր պահա տէրճ իթմիշ օլտուղունտան պիզ տախի տէրճինի ճայից կէօրիւրիւզ:

ՊՐՕՊԱՏԻԿԵ ԱԻԱԶԱՆ
Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Սուրբ Աւետարանին մէջ կը կարգանք թէ երեսաղէմի մէջ Պրօքատիկէ անունով աւազան մը կար, որուն քով շատ հիւանդներ, կաղեր, կոյրեր, գոսացեալներ կըսպասէին, որ ատեն ատեն երբ ջուրը յուզուի, մէջը նետուին եւ բժշկուին. եւ ով որ ամէնէն առաջ նետուէր՝ այն կը բժշկուէր. անանկ որ բնաւ հիւանդութեան նշան մը վրան չէր մնար:

Կարծես թէ զարմանալի բարեգիպութիւն մը կայ հոս. մի եւ նոյն աւաղան մ'ալ հոս 'ի Պօլիս կայ. Պրօքատիկէ աւաղան մը. ուր հասնող կաղեր, կոյրեր, գոսացեալներ, հիւանդներ, մաքով սրտով հոգեով հիւանդներ, անառակներ, անգլամներ, սրիկայներ, Տէրութեան եւ Ազգութեան թշնամի, վատաբարոյ եւ անտանելի անձեր, մէկ երկու օրուան շաբթուան, կամ առ առաւելումս մնալով մը մէջ կը բժշկուին, կը մաքրուին, կը սրբուին, կ'արդարանան, կը սրբանան, անանկ որ բերուած ատենի անգլամութեան, անառակութեան, հիւանդութեան հետքը կամ նշանն անգամ կըսկսի չտեսնուիլ. Ամէն տեսնողն ու լսող զարմացման մէջ կը մնան, թէ արդեօք սա ա՛յն է որ 58 տարիէ ի վեր չորցած կունցած կընստէր Ազգին գլխուն, անհնարին աղէտ, ցաւ եւ վնասներ տուած էր. որուն անգլամութեան, անառակութեան ալ չկրնայիլ հանդուրժել, Պօլիս բերուել որոշուեցաւ. որուն դէմ հասարակաց մեծին ու փոքրին կարծիքը այն աստիճան վրդովւած եւ յուզուած էր, այն աստիճան կատաղութիւն մը արժանաւոր սրտմտութիւն մը կը տիրէր ամէնուն վրայ, որ այս անգամը Պօլիս բերուելուն պէս կամ « Իլիկիկանէն » կամ « քրուանկան » պիտի նետուէր, կամ ողջ ողջ դերեզման պիտի դրուէր, կամ խարոյկի վրայ կասկարայի պիտի դրուէր... կամ 'ի տես ամենեցուն պիտի ցցուէր, կամ կախէր կամ գլուխը պիտի զարնուէր... արդեօք սա ա՛յն է, տես ի՞նչ սրբացած, արդարացած, գառնացած « իբրեւ որոջ անմեղ առաջի կտրչի » բերանն անգամ չը բանար: Տես ոլսանա կաղաղակեն, տես սա բաղմութիւնը մեղա՛յ կը գոչէ, մեղայ զի մատնեցաք զարիւն արդար կ'աղաղակէ. եւ մէկ մէկու վրայ խոնելով կը դիմեն այս նորագ սրբացելոյն, մաքրեցելոյն եւ արդարացելոյն ձեռքը, ոտքը եւ գարշապարը համբուրելու: Չը հասնողը՝ հեռուն մնացողը ի բացէ արտաւելով օրհնութիւնը կը խնդրէ. եւ այսպէս առօք եւ մեծաւ փառք, փողօք եւ թմրկօք եւ քնարիւք եւ տաւղիւք եւ երգօք նուագարանաց եւ ամենայն արուեստականաց առ-

ջին ինչալով, երկրպագութիւն ընելով, խոնկ ծխելով, եւ անոր փողի փողիները գլխունուն վրայ ցանելով շողենաւ կը դնեն, ձայնելով օրհնե՛ալ որ եկիր եւ « գաղտնիս »...

Կոստանդնուպօսոյ Պրօքատիկէ աւաղանին մէկ ընտիր յատկութիւնն ալ կայ, որ Նրուսաղէմիին քով չկար, այն է որ ԱՄԵՆ ԱՏԵՆ ԲԺՇԿԵԼ ՈՒԿԱՐՈՂ Է, պէտք չունի ջուրը յուզման, եւ ամէնէն յառաջ նետուելու ջանքի, դանդաղութեամբ զրկուելու երկիւղ չունի որչափ անառակ, անդգամ, անսաստ, անտանելի եւ աններելի յանցանք եւ անբուժելի վէրքերով խոցուած ըլլալ, դարձեալ մեծ զօրութիւն եւ աղղեցութիւն ունի Պօլսոյ Պրօքատիկէն: Պօլիս ոտք կոխելուն պէս առանց ժամանակի կորստեան անմիջապէս բժշկութեան նշանները կ'երեւան:

Ա՛հ, Պօլսոյ ժողովուրդը ի՞նչ դիւրագիտ ի՞նչ բարեգիտ, զիտո, փափուկ, քնքուշ եւ ազնիւ սիրտ ունի. աչքն արցունք ունեցողին, վիրաւորուած սրտին, անկեղոյն, խորտակելոյն, կործանելոյն վրայ ի՞նչ մարդասէր եւ բարեսէր զգացումներ կը կրէ ի՞նչ չուտ օգնութեան կը հասնի, կը միխթարէ՝ կը կաղաչուէ՝. սիրտ կուտայ, մի լար մի արտասուէր կըսէ. Պօլիս անգլոթ ու վայրենի չէ, կոշտ ու բիրտ դրօշակ չէ, որ քու վրայ չիտնդաղատի, սիրտը չիդձկի, եւ լայն անմեղութիւնը, այդ անբժութիւնը, Յովսէփի գեղեցիկին նման ունեցած այդ չքմեղութիւնդ արժանաւորապէս չվարձատրէ՝ եւ չը փառաւորէ. կուրծքդ փառաւոր նշաններ կ'ախելով, եւ քսակդ մէկ կողմէն պարպելով, միւս կողմէն լեցնելով, եւ շատ չքշեր քեզ կը քնէ շոգենաւ, տեղդ կը ճամբէ առջինէն աւելի մեծ փառքով եւ պատուով:

Պօլսեցիին այսչափ դիւրագիտ ըլլալը նոր բան չէ. 'ի վաղուց ծանօթ է մեզի եւ վրկայուած եւ « Ժամանակն ալ քանի քանի անգամ դառնապէս դանդաղած եւ բողբոջած է: Այս ստահակ, անառակ եւ անզգամ անձերը որ 'ի Պօլիս կը բերուին, անոնք իրենց սեղերուն մէջ մէյմէկ տուածներ են, բայց հոս կուգան... կը քնին, եւ Պօլսեցին ալ անոնց վրայ քրիստոնէալաւ յերկրորդութեամբ կը զթայ, կը ներէ, եւ կըսէ ահաւասիկ ողջացար մի եւս մեղանչեր, զի մի չար եւս ինչ ինիցի քեզ, ու կը ճամբէ, Բայց Պօլսեցին ինչո՞ւ կը ներէ. ինք ի՞նչ չարիք տեսած է այն մարդէն, որուն ներելու կը յանդգնի. ինք ո՞վ է, եւ ներուելու արժանադոյն ո՞վ է. եթէ այն անձը որ իր տեղին հասարակաց ձայնովը դատապարտուած է, դարձեալ նոյն ձայնը անոր արդարացմանը պիտի համոզուի:

Մինչեւ ե՞րբ Պօլսեցին այս բանարարութիւնը պիտի ընէ, եւ դրսեցիին այս իրաւունքը անտես պիտի ըլլայ: Պօլսեցին իր խղճմտանքն ալ հանդարտեցնելու խորամտակութիւններուն ալ քաջ հմտութիւն ունի, ինք կը ներէ, եւ քրիստոնէի ասանկ կը վայելէ կըսէ. թէպէտ իրենք կը կարգան սուրբ Աւետարանին մէջ թէ ինչ արժանաւոր սրտմտութեամբ խառաղանով Յիսուս զուրթ վրդնեց տաճարէն այն անձերը, որ այր աւա-

ղակաց ըրած էին տաճարը ժողովուրդը կեղեքելու համար. թէպէտ որովայն երբեք չըրաման կուտայ մեր տէրը, եւ բարձէք 'ի միջոյ կաղաղակէ:

Մենք այս մասին խորը չթափանձենք. մեր նպատակին դառնանք. աս Պօլսոյ Պրօքատիկէին աղղեցութեան, զօրութեան եւ ներգործութեան պատճառներուն զաղտնիքը լուծելու աշխատինք:

Ի՞նչու համար է որ ամենածանր ամբաստանութեանց տակ գտնուող անձ մը Պօլիս ոտք կոխելուն պէս արդարանալու չիտրի կը գտնէ. ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Սոյ Նիկողոս եւ պիսկոպոսը որուն դէմ Համագումար ժողովը, Նրեալիսանական ժողովը, խառն ժողովը, Ս. Պատրիարքը, լրագիրները, հասարակաց ձայնը, Սոյ թեմական ժողովուրդը, Ատանայի եկեղեցւոյն անցքերը, վերջապէս բովանդակ աղղը բողբոջեց, վճռեց, որոշեց, անվաւեր է, անընդունելի է, անարժան է, անարժան է, անարժան է, ... 3-4 անգամ « Թալիթ » գրուեցաւ, 2-3 անգամ Ս. Պատրիարքը դուռը դնաց, եւ դեռ չբերուելուն համար՝ վերջին անգամ դուռը դնաց եւ ոգի ի բռին դառն գանգատներ ընելով, անմիջական հրամաններ զրկուեցան Նիկողոս եւ պիսկոպոսը Պօլիս բերելու. մինչդեռ ան անդին Ատանայի եկեղեցին, Ատուռոյ տաճարը երկպառակութեան, կոռույ եւ պատերազմի ասպարէզ ըրած էր, այսչափ վճիռներու, բողբոջներու ենթարկուած եւ ամենամեծ գոռարութեամբ եկող Նիկողոս եւ պիսկոպոսը ի՞նչ պատճառաւ յարգ ու մեծարանք կը գտնէ հոս...

Ա՛հ այս է խնդիրը, որն որ լուծելը դժուար չէ. եթէ ընդունինք Պօլսոյ Պրօքատիկէ աւաղան մ'է, ուր հասնող ամէն անգլամները, գոսոտ, բորոտ, հիւանդ, կաղ, կոյր, սապատող ամէնքն ալ կը բժշկուին, միայն թէ հետեւին « հաւատք » ունենան:

Մեկնենք, որ խմանանք.
Գաւառի մէջ:

— ... Խմաղիլ:

Ձեր աղղօգուտ Մանգուլէի 193 թուոյն մէջ Արեւմտեան գրուած նամակ մը կարդացինք, որքան որ ստորագրութեան տեղ աստղանիշ զրած ալ է նէ, որու գրիչն ելլալը եւ ինչ ոգով գրուած ըլլալը գիտցողներուն յայտնի է եւ չը գիտցողներուն ալ յայտնի ըլլալու համար կուգեմ ձեր աղղօգուտ թերթը ընթերցողներուն յայտնել:

Նամակագիրը Արեւմտեան գտնուող շողենաւից գործակալներուն բռնաւորութիւնները կը պարունակէ եւ ան ալ չափազանց կերպով, յիրաւի գործակալները Կ. Պօլսոյ գլխաւոր գործակալներուն հրամանաւ իրենց մէջ կանոնագրութիւն ըրած են որ մէկ նաւին օրով եկած ճանապարհորդը՝ միւսին մնայ նէ չընդունեն, եւ ամեն գործակալ իրենց բաղդին գո՛ւ ըլլան. սակայն գործով եւ փոթորիկի պատճառաւ ետ մնացողներուն բան մը կարող չեն ըսելու:

Ամեն արհեստաւորք իրենց օգուտը մտածելը բնական է. նոյնպէս ալ ընկերութեանց գործակալները իրենց օգուտն համար կանո-

նագրութիւն հաստատուեալ են. ասոնց կանոնը միայն Լօնտօն անուն չորհրդաւ երբեմն այս կողմերը դալով անիկայ կարող կըլլայ կոր կանոնին քակել, ոչ թէ նամակագիրը, եթէ նամակագիրն նպատակը հանրութեան օգտին համար ըլլար, ես ալ չնորհակալ կըլլայի բարեկամիս բարեսրտութեանը, բայց այս պատճառաւ չէ:

Ֆէվայիտի Օսմանեան ընկերութեան չորհրդաւ գործակալէն ցաւցած ըլլալով վերորդեալ խնդիրը պատճառ բռներ ու յիշեալ գործակալին վրայ յարձակեր է ըսելով թէ «գրութիւնս վերջացնելէ յառաջ Օսմանեան չորհրդաւ գործակալին վրայ երկու խօսք ըսել արժան կը համարիմ յօգուտ ընկերութեան . . .» այս անձը հիւսնագործ է, որ կտուր մականուամբ չիլի թութմազ ուստայ Եղիայ, ուսմանց մէջ այսչափ յառաջացած է որ, իրեն ստորագրութիւնը գրելու անգամ մեծ աշխատանաց կարօտութիւն ունի. ընկերութեան ըլլալիք ոչ օգուտը եւ փեսքը կը ճանչնայ, վարած պաշտօնին պարտաները քննել գործադրել հեռի է իրմէն, քարմանալի է այս կերպ փափուկ պաշտօնի մը համար լոկ տիրելիք մը ընտրուած տեսնելը եւն. եւն. ափսոս որ ընկերութիւնը յիշեալ ուսումնականը թողուցեր ու սգէտ լոկ տիրելիք մը ընտրեր է:

Լսեցէք ընթերցողք ուսումնական ճանչցելով գրիչէ մը ելած խօսքերը, ինչ հրպարտութիւն եւ ինչ գործութիւն է բարեկամ, ափսոս որ լրագիրներ կը կարդաս եւ Ս. գրոց ալ բաւական տեղեկութիւն ունիս, ա՛յս է քու սովորած ուսմունքդ եւ ուսումնականութիւնդ, Գրիստոսի քարոզութիւնները անգամ մը միտքդ բեր, չէ՞ որ յիշեալ ալ մեղի պէս անձ մ'է եւ Քստոսոյ պատկերը ունի, ինչպէս կը համարձակիս ծաղրելու, եւ ինչու համար քու եղբորդ տէրութեան գործի մը վրայ ելլալուն կը նախանձիս:

Ընկերութեան օգտին համար քեզի համաժողով չի գտնուելով յանիրաւի հրապարակի հանել. մարդկութեան, եւ ուսումնականութեան կը վայելէ, այս խնդիրը ուշիմ ընթերցողաց դատողութեանը կը թողուի:

Մեծարգոյ խմբագիր կը խնդրեմ ի սէր ազգասիրութեան ձեր ազգօգուտ թերթին մէջ մէկ անկիւն մը շնորհելով բարեհաճեցէ՛ք հրատարակելու, որով մնամ երախտապարտ:

Սա ալ գրելու մոռցեր եմ, խնդրեմ ներես. կուզէի գրածներուն ամեն մէկ խօսքին պատասխան տալ, սակայն ընթերցողաց ճանձնութիւն չիտալու համար այսքանիս բաւական համարեցի տաճկերէն առածը միտքս բերելով «ալմանայ սիլրի սինէկ սաղ, ալմանանա տալուլ զուրնայ աղ»:

10 դեկտ. 1866 Տրապիզոն.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱԿԱՆԻ

. . . խմբագիր

Անցած օր մեր տան մէջ նստած մէկ քանի բարեկամներու հետ մերազգիւնիկ բաժան վիճակին վրայ կը խօսէինք, եւ ամեն մարդ այս մասին իր կարծիքն ու տե-

սութիւնը կը յայտնէր. մին անբաւական կը համարէր ազգային-ընկերական կարգերն ու օրէնքները, ուրիշ մը բարեկարգութեան վերանորոգումի հարկը ստիպողական է կըսէր, այլ ոք մեր ազգային ու ընկերական եղծումները անկրթութեան հետեւութիւն ըլլալ կը կարծէր, եւ մէկ ուրիշն ալ ամուսնական արգի վիճակը կը դատապարտէր եւ կրօնականի հետ նաեւ քաղաքական ամուսնութեան հարկը ստիպողաբար կզգար, վերջապէս իւրաքանչիւր ոք իր տեսութեան չափովը մեր ազգի այժմու վիճակը ապագային համար անբաւական կը համարէր իրաւամբ:

Պ. Բ. բարեկամն ջերմութեամբ կը սրաշտպանէր կիներու ազատումի խնդիրը. Պ. Գ. ալ կուզէր հաստատել թէ կիներն առանց օրինապէս դատարարելու անոնց ազատութիւն տալը վտանգաւոր է. Պ. Բ. կըսէր թէ երկի մարդիկ գեղեցիկ սեռին վրայ իրենց բռնութիւնը կաւելցնեն, դանդաղ իրրեւ դերի կը վարեն՝ իրենց տանը անարգ սպասուհին եւ կամայնուէն ու հաճոյցը գործին կը համարին. Պ. Գ. ալ կըսէր թէ կիները շոյել ու փայտալէլ էրիկ մարդոց համար փասակար է, որովհետեւ կսկսին անոնցմէ ստելի բարձր գիրք մը բռնել եւ դիրենք բողբոջին անկախ համարել:

Այսչափ ձայներու դէմ միայն ահանջըս բանալով՝ իւրաքանչիւրին աւելի կամ նուազ իրաւանցի ու շարքի էի, եւ ահա տեղական թղթաբերութեան միջոցաւ հետեւեալ նամակն ստացայ, որ նոյ. 18 թուականու Եւգլինէ ստորագրութեամբ ստացած նամակիս իբր պատասխանն է. զոր հրատարակեցի Մանգու մէի 214 թղթութիւնով:

Ահաւասիկ ստացած նամակս.

Պ. Սիւսկ.

«Մանգու մէի 214 թղթ. թուոյն մէջ Եւգլինէ ստորագրութեամբ նամակ մը կարդացի, որ էրիկ մարդոց՝ իրենց կնիկներուն ըրածին դէմ կը դանդաղէր»:

«Փոխադարձաբար մենք ալ մեր կնիկներուն դէմ դանդաղուելու իրաւունք ունինք, ուրովհետեւ մեր կնիկներն այն պիտի վիճակի մը մէջ կը գտնուին, որ չիտալով խօսելով՝ իրենց ամուսիններուն թէ կործանում եւ թէ մեծ մատանջուութիւն ու հոգ կը պատճառեն»:

«Մէկն իր սրտի ցաւը մտերմին պատմելով՝ կարծես թէ միտքարական սիոփիսնք մը կ'զգայ. ուստի սոյն մտօք ձեզ կը գրեմ ամուսնոյս երեսէն կրած նիւթական ու բարոյական վիշտերս, զոր լսելով մէկն անշուշտ դժօրքի մեքենայ պիտի անուանէ ամուսնութիւնը»:

«18 տարեկան էի, մայրս զիս տղեղ ու անկիրթ աղջկան մը հետ ամուսնա-

ցուց, որու աչքերը շաղուցներէն աղջկան ծնողաց հարստութիւնն ու բերելք 500 ոսկի օժիտը:

«Խեղճ կիւնը ասոնք իր զաւկին՝ այսինքն իմ ապագայ երջանկութեանս միջոց մը համարած էր: Սղջեկ չ'էի տեսած եւ ոչ ալ անոր վայրուցն ու բարուցը վրայօք տեղեկութիւն ունէի, այլ միայն թէ մօրս կամացն հպատակելով՝ աղջկանը հետ ամուսնացայ. դժբաղք վայրկեան երանի թէ ամուսնացած չ'ըլլայի, որովհետեւ մօրս երեւակայած երջանկութիւնը ըսպառնալու թշուառութեանս պատճառ եղաւ»:

Միջոցը լուր:

Ի Լ Ա Ն Ա Թ

Իսթանպուլու Հասըրճըլար իշինտէ, Ուզունճա-օվա սօղաղընտա 11 նիւմէրօ իլէ միւրազգամ տէվայիրի ալիսթաճմիսխանէսի չէնտ մահտան պէրուքիւշառ օլունարագ, ալեա տիպէք գահ վէսի ֆիրուխթ օլունմագտա իսէտէ, թահմիսխանէնին եէրի պիլուզ սաբա օլունայ, վէ հէր քէս իշին ուղարմագլըղա գօլայ օլան պիր մահէլտէ տախի մէգքիւր գահվէտէն պուլունտուրուլմասը արզու օլունտուրունտան, իսթանպոլ թարաֆընտան ֆէօրիւ պաշընտա, եէնի աշրլան չէքէրլամէճի տիւք բեանընտա տախի մէգքիւր ալեա տիպէք գահվէսինտէն սաթըմագտա տրի:

ԱԼԵԱ ՎԷ ՀԱԼԻՍ ՉԱՎՈՒՇ ԻԻԶԻՄԻԻ ՇԱՐԱՊԸ

Կերէք քիւլիյէթլի վէ կերէք օգգա իլէ սաթըմագտա տրի. Պէյօղլու Էրմէնի քիլիսէսի էնքսէսլնտէ Սօլ սօղազտա նիւմէրօ 5 եէնի եափըմըլ մաղազատա:

Ի Լ Ա Ն

Ղայէթ հիւնէրլի սուրէթտէ վէ էհվէն ֆիաթլա աեագ օեունու մէշք իթմէք իսթէյէն ֆաթիլեալարըն Նաուլ թէաթրօսու գարշըրնտա Լիւքսէմպուրկ նամ գաղնիօսա միւսիւ Ֆրանսօսեա միւրաճաթ իլլէմէլէրի իլան օլունուր:

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Բ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ՀԷՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՏԷ
ՊԵՏ-ԵՐԼՈՒՍՏ ՏՕԼՐԻԻ ԵՕԼՅԱ, ՅՕԹՈՊԵՃ ԱՊՏԻԼԷ
ԳԷՐԱՏԷՐԼԷՐ ԳԱՐԵՈՐԵՍՆ ՆԻՊԵՐՈ 467: